

Novi Matajur

Leto I - Štev. 20

NAROČNINA: Letna 2000 lir. Za inozemstvo: 3000 lir. Odgovorni urednik: Izidor Predan

Uredništvo in Uprava: Čedad - via IX Agosto, 8 - T. 71.386 Tisk. R. Liberale - Čedad

Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450.

ČEDAD 15.-31. oktobra 1974

Sped. in abb. post. II gr./70 Poštnina plačana v gotovini

Posamezna številka 100 lir

Izhaja vsakih 15 dni

Založništvo tržaškega tiska, Trst 11-5374

CASELLA POSTALE CIVIDALE N. 92

Za SFRJ Tekoči račun pri
Narodni banki v Ljubljani
50101-603-45361 •ADIT• DZS,
Ljubljana, Gradišče 10/11
nad. telefon 22-207.
POŠTNI PREDAL ČEDAD ŠTEV. 92

Kriza deželne in centralne vlade

Ko pišemo, so v polnem teku pogajanja za rešitev osrednje in deželne vladne krize.

Najprej je odstopil deželni Odbor, kateremu je predsedoval demokristian Antonio Comelli. Ko se je to zgodilo,

samo že vsi vedeli, da ima tužni levo-sredinski Rumorjeva vlast v Rimu kratko življeno.

Socialisti, ki so sodelovali v vladi, so zahtevali razčiščenje in ferifikacijo skupaj sprejetih programskih obveznosti, toda vsi so se bili zedinili, da bo prišlo do ferifikacije po obisku predsednika Republike v Ameriki. Kaj pa so ferificirali po negovem povratku iz ZDA, ni povsem jasno širšim delovnim množicam, ki čakajo že toliko časa na njihove ne rešene probleme. Niti ni vsem jasno, kam je merilo socialdemokratsko vodstvo, ki je povzročilo vladno krizo in poskušalo zvreči vso odgovornost za razsolost levo-sredinske vladne koalicije na socialistično stranko.

Po našem mnenju so imeli socialisti vso pravico, tako v deželnem, kakor v državnem okviru zahtevati ferifikacijo, odnosno pregled tistega, kar je bilo storjenega in nestorjenega, za ugotovitev odgovornosti za nevresnične programske izjave.

Socialistično vodstvo, ki predstavlja resno delavsko stranko, ne more biti gljuhu na zahteve ne potrebe delavnih ljudi, ljudskih množic in tistih slojev prebivalstva, ki morajo živeti z najnižjimi dohodki. Ne smemo pozabiti, da imamo na stotisoč ljudi, ki prejema manjšo pokojnino, kot znaša vsota, ki jo morajo plačevati za stanovanjske najmine.

Italija doživlja eno izmed največjih ekonomskih kriz. Ima več tisoč milijard dolgov v plačilni bilanci. Lira je doživelja hudo devalvacijo. Cene raznega potrošniškega glaba so dosegle astronomsko višino. Veča se brezposelnost in velike tovarne postavljajo delavce v integracijsko blagajno. Da bi se rešili iz te krize, so hotele najbolj konservativne sile in »režimski ekonomski strokovnjaki« naložiti največje breme na ramena delavcev in najbolj revnih slojev italijanskega naroda. Od teh so zahtevali največje žrtve. Socialisti, skupaj s komunisti, sindikati in drugimi naprednimi demokratičnimi silami, ki ne manjkajo niti v sami DC, se popolnoma zavedajo težke krize, a zahtevajo, da bi bile žrtve za njeno premostitev pošteno razdeljene, da bi plačali več tisti, ki več imajo in obratno. Zahtevajo tudi prednost v reševanju tistih problemov, ki so življenskega pomena, ne samo za širše ljudske množice

ampak za celo nacionalno skupnost. Konservativne sile niso hotele kreniti po tej poti, zato je, po našem mnenju prišlo do vladne krize v Rimu in naši deželi.

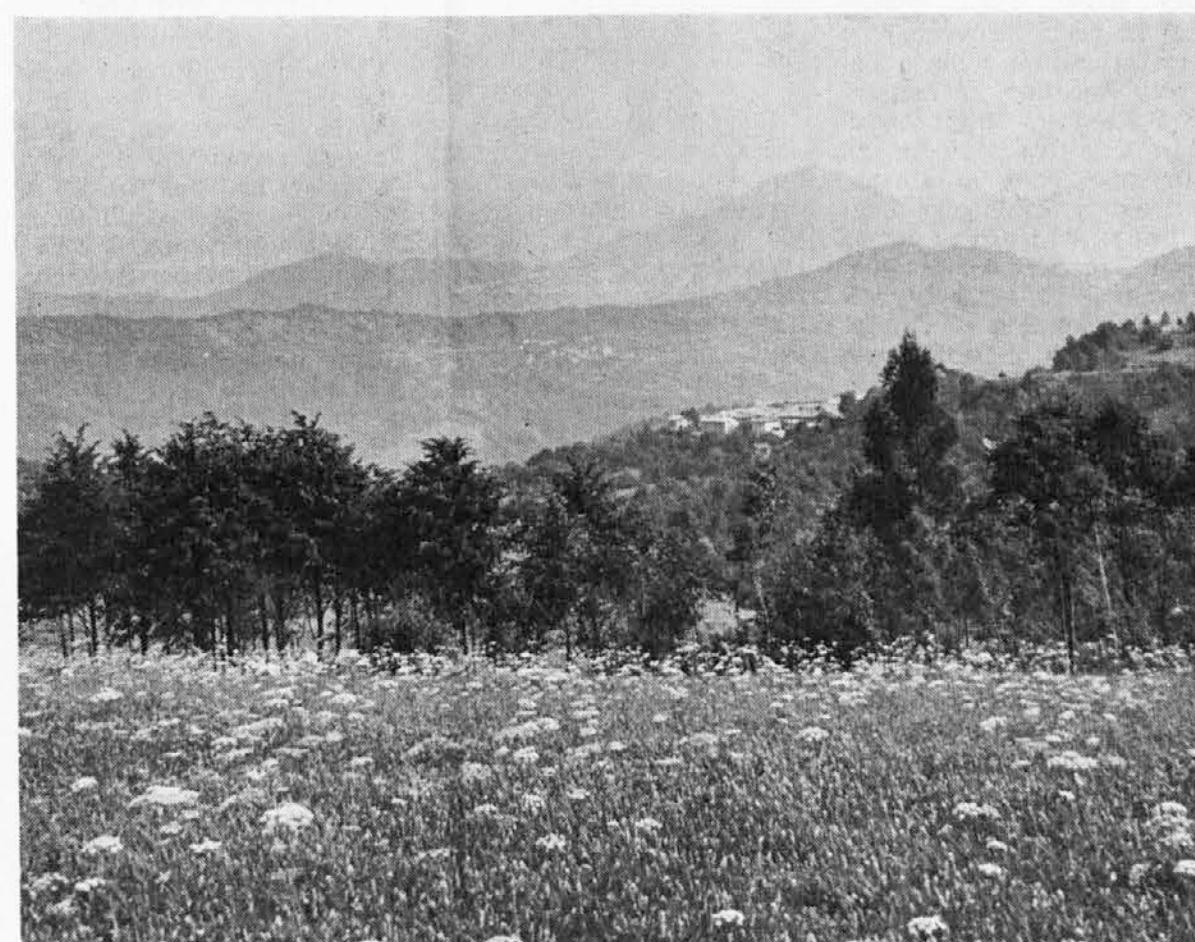
Sedaj največja naša skrb gre za širše ljudske množice, ki se nahajajo v hudiščih škripcih in ni nobenih znakov, da bo prišlo do izboljšanja položaja. Nasprotno. Prišlo bo še do poslabšanja in do še večjih kriz. Toda, če se ne obetajo za italijanske delavce rožnati časi, se kaže za beneške Slovence še hujša trnjeva pot. Znano je, da smo do sedaj živeli skoraj izključno od denarnih poslik naših emigrantov, a ekonomska kriza je dosegla tudi tiste evropske države, v katerih naši delavci dela. V Belgiji zapirajo rudnike, v Nemčiji grozijo, da bodo izgnali do pol milijona tujih delavcev in tam dela več stotisoč italijanskih državljanov.

Ksenofobi v Švici so pripravili za 20. t.m. referendum, ki predvideva, v slučaju zmage, izgon 600.000 delavcev. Od teh naj bi izgnali od 200 do 250 tisoč italijanskih državljanov. Če bi se to zgodilo, kam bi šli delat beneški Slovenci, ki bi se vrnili iz Švice? In tisti iz Nemčije? Vlada ni nikoli skrbela in ne bo skrbela za nje. Ji ni mar za italijanske, še manj pa za naše delavce. Odgovorni politiki zamujajo največ časa za sestavljanje novih vlad in za pogajana. Zanje je najbolj važno, koliko ministrov in podsekretarjev bo dobila stranka, ki ji pripadajo. Delavci in emigranti so jim deveta briga. Razumljivo je torej, da v takšnih vladah ni in ne bi smelo biti prostora za delavsko stranko, kakršna je socialistična stranka Italije.

Po našem mnenju bi ne smelo biti prostora tudi iz druga principielle razloga, ki je za nas življenske važnosti. Dosedanje vlade niso spoštovale določil republike ustave, kar se tiče spostovanja pravic narodnosti manjšin, vsaj kar se tiče nas beneških Slovencev. Naše probleme in probleme italijanske družbe morejo rešiti samo resnične demokratične vlade. Prepričani smo, da danes obstajajo možnosti v Italiji in prav tako v naši Deželi, za sestavo stanovitne vlade. Treba je samo kreniti na novo pot in odpreti vrata ministrstvu novim, naprednim in demokratičnim ljudem.

Samo tako se bomo lahko rešili iz krize, rešili vse tiste probleme, ki tarajo danes italijansko družbo in našo manjšino ter preprečili pustolovščine konzervativnega značaja.

IZIDOR PREDAN

Metodi didattici fascisti

Gli Sloveni delle Valli del Natisone residenti all'estero, leggendo il NOVI MATAJUR, vengono a conoscenza, con stupore e indignazione dei nuovi metodi introdotti da certi insegnanti non di origine slovena, come lo erano nel passato, nelle scuole elementari delle Valli.

Il preoccupante fenomeno è di un inaudito sciovinismo ed assolutamente intollerabile ed inammissibile. Si tratta, infatti, di violenze morali esercitate sui bambini sloveni costringendoli con minacce di multe e punizioni a parlare l'italiano anche fuori delle aule scolastiche e persino con la propria madre che spesso non comprende un'acca di ciò che il bambino si sforza di balbettare, perché quel suo nuovo linguaggio non ha alcuna affinità con quello che ha appreso sulle sue ginocchia.

I pedagoghi incriminati ottengono certo dei ridicoli risultati, pechē gli Sloveni hanno un carattere costituzionalmente mite ed autodisciplinato; i loro bambini diventano facilmente vittime delle violenze morali e dei vili sistemi con cui si pretende di dare loro un'istruzione con la costrizione di parlare una lingua di cui, entrando per la prima volta in classe, non conoscono nemmeno una parola. Ciononostante, imparano l'italiano puro se tale viene parlato dagli insegnanti, senza barbarismi o parole dialettali, come, ad esempio, ac-

cade ai bambini friulani. È noto che gli Slavi apprendono le lingue degli altri popoli molto più facilmente che i neolatini e gli anglosassoni.

In uno Stato che si vuole democratico e nel quale il fascismo ha fatto la fine che tutti sanno, i cittadini hanno il diritto di esprimere liberamente la propria opinione ed i genitori, in particolare, quello di esigere che ai loro figli venga impartita nelle scuole una educazione conforme alla prassi democratica e civile, nel rispetto della personalità e della nazionalità. Per quanto concerne gli alunni Sloveni delle Valli del Natisone, i loro genitori hanno il diritto, come in tutti i Paesi democratici, alla supervisione ed alla critica dei metodi di insegnamento e delle condizioni ambientali in cui gli allievi sono costretti a trascorrere diverse ore del giorno nel corso dell'anno scolastico.

A tale proposito, riteniamo sia il caso di ricordare un fatto storico recentissimo, la rivolta cioè degli studenti universitari francesi nel maggio 1968 cui seguì immediatamente quella di tutte le altre scuole della capitale e della provincia contro i metodi antidemocratici dell'insegnamento di allora. Quella rivolta sfociò in una quasi rivoluzione con l'occupazione delle fabbriche da parte degli operai, scontri violenti con la polizia, incendi ed altre devastazioni. L'energica contesta-

zione degli studenti e degli operai ebbe come risultato, fra l'altro, la costituzione dei Comités des parents d'élèves (Comitati di genitori degli allievi) i quali hanno tuttora il compito di sorvegliare gli insegnanti, l'insegnamento e le condizioni di vita dei loro figli negli istituti scolastici.

L'intervento di quei Comitati presso le autorità responsabili è sempre efficace e decisivo.

Riteniamo che i genitori degli scolari delle Valli del Natisone dovrebbero trarre da questo fatto un insegnamento ed agire in conseguenza, poiché non credono che sia necessario servirsi dei mezzi violenti come, a suo tempo, fece la minoranza etnica tedesca dell'Alto Adige per costringere le autorità italiane a riconoscere i loro diritti nazionali, nè chiedere l'intervento di un'altra nazione, come fece la minoranza etnica francese delle Valli d'Aosta.

E probabile che i pedagoghi zelanti snazionalizzatori in questione, come fanno di consueto tutti i funzionari dello Stato se colti in fallo, si formalizzeranno al riparo di qualche circolare di cui non dovrebbe essere difficile conoscere l'origine ed ottenere una fotocopia da far leggere in Parlamento a Roma, per ottenere la neutralizzazione del suo autore. Chi potrebbe essere? Non è difficile indovinarlo.

J. Trusnjak

FAŠISTIČNE DIDAKTIČNE METODE V ŠOLI

Slovenci iz nadiških dolin, ki živijo v inozemstvu in čitajo Novi Matajur, z začudenjem in ogroženostjo spoznavajo nove metode, ki so jih vpeljeli nekateri učitelji, ne slovenskega porekla, kakor se je to degajalo v preteklosti, v osnovne šole naših dolin. Ta pojav nas zaskrbljuje zaradi nazaslišnega šovinizma. Je nezosen in nedoposten. V dejstvu se gre za nasilstvo, ki ga izvršuje nad slovenskimi otroci, katere silijo z grožnjami, denarnimi in drugimi kazni, da govorijo italijansko tudi izven šole in to celo s svojo materjo, ki mnogorat nič ne razume tega, kar otrok z naporom momlja, ker nima ta njegova nova govorica nič skupnega s tisto, ki se jo je naučil na njenih kolenih.

Razume se, da dosegajo inkriminirani pedagogi seme rezultate, zato, ker so Slovenci milega značaja in samodisciplinirani. Njihovi otroci postanejo lahko žrtve nasilja in podligh sistemov, s katerimi se jih hoče vzgajati. Vzgajajo jih v jeziku, ki so ga slišali govoriti prvič, ko so prestopili šolski prag. Toda naši otroci se kljub temu naučijo prave italijanščine, če tako govorijo učitelji, brez tujk ali narečnih besed, kakor se to dogaja, naprimer, furlanskim otrokom. Znano je namreč, da se Slovani bolj lahko naučijo jezikov drugih narodov, kakor neolatini in anglosasi.

V državi, ki se smatra za demokratično in v kateri je fašizem napravil konec, ki ga vsi poznajo, imajo državljanji pravico, da svobodno izražajo svoje mnenje, starši pa tisto, da zahtevajo, da se posreduje svojim otrokom takšno vzgojo po šolah, ki naj bo v skladu z omiku in demokratično prakso, v spoštovanju človeške osebnosti in narodnosti. Kar zadeva slovenske učence iz Benečije, imajo starši pravico, kakor v vseh demokratičnih državah, do pregleda, odobritve in kritike metod poučevanja in okoliških pogojev, v katerih so učenci prisiljeni preživeti več vsakodnevnih ur v času šolskega leta.

(Nadaljevanje na 2. strani)

KLJUB SLABEMU VREMENU USPELA PROSLAVA NA LIVKU

SREČANJE Z BENEŠKIMI SLOVENCI

NA OSREDNJI PROSLAVI TOLMINSKIE OBČINE GOVORIL TUDI PREDSEDNIK KULTURNEGA DRUŠTVA «IVAN TRINKO»

Kot smo bili že napovedali v našem listu, je bila na Livku v nedeljo 29. septembra, ob vnožju Kuka in Matajurja, osrednja proslava Tolminske občine ob 30. obletnici izvilitve prvih odborov ljudske oblasti in 27. obletnice združitve Primorske z matično domovino. Ob tej priložnosti so izročili v porabo 7 km. dolgo asfaltirano cesto od vasi Idrsko, preko Livka do obmejnega bloka pri Polavi, vodovod na Livških Ravnah in televizijski pretvornik na Kuku, v višini 1243 metrov nad morjem. Televizijski repetitor bo omogočil sprejem koperskega televizijskega studia v številnih odročnih vaseh in zaselkih ob meji, prav tako v nekaterih središčih na Tolminskem. Upamo, da bomo deležni teh sprejemov tudi po vseh Beneški Slovenije, saj je žalostno, da Furlani v nižini, ki ne razumejo jezika, lepo vidijo slovenske televizijske programe, mi pa ne.

Na Livški manifestaciji je bilo, poleg številnih političnih in kulturnih predstavnikov iz Benešije, Trsta in Gorice, tudi nekaj beneških županov in precej naroda.

Na zhodu je najprej govoril sekretar občinske organizacije Zveze komunistov iz Tolmina Vlado Uršič, ki je podrobno analiral gospodarski in družbeni razvoj v zadnjih 27. letih. Rekel je, da so samo v zadnjih letih vložili v gospodarstvo okoli 40 milijard starih dinarjev. V občini je 5 tisoč zaposlenih. V nove obiekte na Livku pa so investirali približno 800 milijonov starih dinarjev. Govoril je tudi o znanem jugoslovanskem stališču do odnosov in sodelovanja z Italijo, ki morajo sloneti na medsebojnem sploštonjanju. Omenil je tudi beneške Slovence, ki ne vživajo še svojih narodnostnih pravic.

V imenu beneških Slovencev je na proslavi spregovoril prof. Viljem Černo, predsednik kulturnega društva «Ivan Trinko».

Černo je povdarił, da se širi v Beneški Sloveniji proces narodnega osveščanja. Ta ima v bistvu kulturno obeležje, a tudi veliko političnih prvin. Zato so začeli beneški Slovenci še bolj ljubiti svoje vase in doline. Zahtevajo izobraževanje v materinem jeziku ter se odločno bore za demokratične odnose med ljudmi in za pravico rešitev vprašanj slovenske narodne skupnosti v Italiji. «Beneški Slovenci se zavedamo — je še povdarił Černo — da posedujemo kulturno bogastvo, ki mora biti zaščiten in se borimo, da nam odkrito in jasno priznajo naše legitimne narodnostne pravice in nas priznajo kot slovensko narodno manjšino v videmski pokrajini».

V nadaljevanju svojega govora je povdarił gospodarsko pasivnost Beneške Slovenije, da je to območje najbolj pasivno v videmski pokrajini. «Ta porazni gospodarski položaj, zapostavljenost in zapuščenost naših vasev in prebivalcev, so pohnili v emigracijo naše najboljše moči. Ta huda rana nam je zadala veliko bolečin in še nadalje razjeda in ustvarja težke socialne probleme. Nujni so zahtiji ukrepi. Potrebno je ustvarjanje novih delovnih mest v industriji, obrtništvu in gostinstvu in to po vseh naših dolinah. Taki ukrepi bodo omogočili ponovno vrnetev naših emigrantov, v domače kraje, kar bo brez dvoma doprineslo k še močnejšemu uveljavljanju slovenskega značaja tu živečega ljudstva.

Prof. Viljem Černo je takole zaključil: «Delo, ki je pred nami, bo gotovo rodilo sadeve, kakor se bodo utrjevali

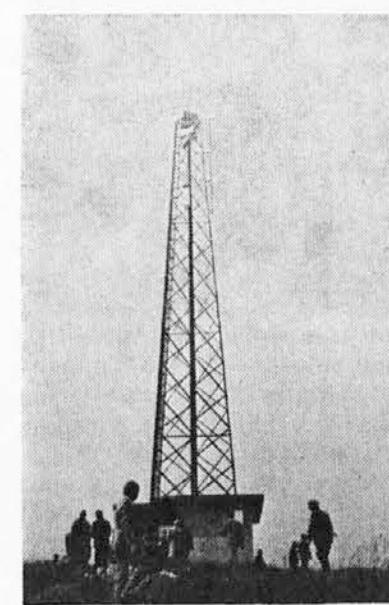
odnosi med vami (Tolminci) in nami (beneškimi Slovenci). Zakaj v nas bije eno srce, povezuje nas en jezik in enotna ljubezen do rodne zemlje. Vse to nam polni srce, da meje bratom niso ovira, ker se zavedamo, da naše zahteve rastejo iz ljudstva in ker hočemo, da sta naš kažipot bratstvo in sodelovanje med narodi».

Član Stalnega slovenskega gledališča iz Trsta, Stane Rastresen, je recital pesem Izidorja Predana, ki govorji o težki usodi beneških Slovencev. Čeprav nima pesem posebnih umetniških vrednot in zahtev, jo objavljamo zaradi svoje aktualnosti. Pesem se glasi:

VIDEL SEM

Videl sem ljudi, ki so postajali volkovi in druge, ki so se spremenili v ovce. Volkovi so grizli in trgali živo meso, teptali in lomili hrbenice čredam ovac, a one niso blejale, kakor, da bi ne čutile trpljenja. Videl sem ljudi, ki so bežali s kovčki po svetu, ker skopa zemlja ni dajala kruha za vse in ljudje niso jokali, ker niso imeli več solzi. Videl sem preganjati naš jezik iz šol, cerkva in domov. Kakor hudodelca so ga tožili po sodiščih! Videl sem tepti ljudi, ker so ostali zvesti svojemu poreklu in pretepače z lotorom ovenčane, ki so s ponosom noili medalje — zasluzek za opravljeni delo. Videl sem krivico

DRUŠTVA «IVAN TRINKO»

Televizijski repetitor na Kuku.

raztegnjeno na odru časti, ki je plapolala, kakor zastava smagujoče vojske in pravico pod mizo ponižano, kakor vlačugo zavrnjeno. Videl sem gojitelje krivice na bogatih pojedinah, ko so žalili človeško dostojanstvo in sestradan narod, ki je pod mizo čakal drobitnic.

Oči so bile utrujene, srce otožno. Užaljeno sem zaspal v želji, da bi se ne več prebudil. In poslušte moje sanje, ki so se porajale iz stoletnih izraženih in zatajenih želja: Gledam. Kakor na filmskem platnu se vrtijo prizori za prizorom. Ovce se spreminjajo v medvede, ki se spravlja nad volkove. Pretepači si skrivajo obrale, trgači si lase in sežigajo lotorove vence. Krivica, v podobi hudobe, raztrgana beži iz hriba. Za njoo, kot plaz, se vali pisan narod s tisočerimi zastavami. Steze se spreminjajo v potoke ljudi. Na križiščih se shajajo.

Pod mano že vidim mogočno, valovito človeško reko, bolj široko kot Nedija, ki hrumeče prodira v dolino. Gledam z visoke skale: na razprostrani ravnni morje glav, milijon razjarjenih obrazov. Vidim, da so se zbrali vsi, ki so kdajkoli živeli na naši trpinčeni zemlji. Gor po dolini vozijo dolgi brzovlaki po nikoli zgrajenih tračnicah.

Zdaj iztopajo izseljance, ljudje se med sabo objemajo. Izseljenci mečejo kovčke v kup in kup raste in se dviga do visočine Matajurja. Naenkrat slišim iz milijona grl en sam mogočni glas, ki je stresel skale, hribe in dolina: Pravicaaaa!

Tedaj se iz niča dvigne Pravica, v podobi človeškega velikana. Zdi se mi, da gledam starega Svaruma, ki raste do neba. Razkorači se čez kup kovčkov in ga z enim zamahom spremeni v pepev. Možu-Pravici se odprejo usta, bolj velika kot videmska vrata. Iz njih odmeva gromovit, do neba segajoč mogočni glas: «Narod moj, krivica je zbežala! Dovolj je bilo trpljenja, Zdaj bo vladala Pravica! Prebudil sem se in s tem je bilo konec lepih sanj. Vrašal sem se, kdaj bodo te sanje postale resnica?»

DRAGI BRAUCI!

Ko hodim po naših dolinah, čujuem, da usi radi preberejo, kar pišem o mojem težkem življenju. Te mladi se čudijo an ne vierjejo, da so bli ankrat takuo hudi cajti, takuo velike mizerje. Te stari pa vedo lepou, kakuo je bluo. Adni so praval še buj hude reči, ku jest, a bo že paršla parložnost, da bom pisu o njih. Sada je še na varsti moje življenje.

Pisu sem že, da nas je bluo puno u družini an da sem biu te mali. Puno bratu an sestri, ki sem jih že imeu, kadar sem paršu na svet, se nieso pru nič vesel, kadar sem se rodiu. Že pried so gledali križan ubugi mami ni trebuh, kjer sem počivu an čaku devet mesecu zazrelitive, ku tisti, ki so bli pred mano. Odkrito so govorili med sabo: «Ka nas ne bo še zadost? Še tisti, ki smo, niemamo kaj jesti, sada pridejo še druge lačne usta na svet!».

Sada jih zastopem, buoge brate, a tekrat jih niesam mu zastopit.

Med mano an te parvim, starejšim bratom je bluo glich 20 liet difference. Ta brat mi je vičkrat pravu, da tisti dan, ko sem se rodiu, je riezu al kopu zemljo u Murovah, njiva, ki je bla deset minut hoda od vasi. On pripoveduje o mojim rojstvu takole: «S tatam sma rieza u Murovah zemjo. Okuole 11.ure so ga klicale nieke žene iz vasi, naj gre hitro domu, ker je mami huduo. Hitro je pustu lopato an odsu. Viedeu je, za kaj gre. Neki čez pudan mi je parnesu kosilo. Pulenta je bla osmojena an ti si biu kauža tiste zasmoviditve. Kadar sma se usedenla s tatam na brađo, da bi pojužnala, mi je jau:

«Doma imaš te desetega brata, te desetega senosiekata! «Tata, smo takuo buogi, imamo takuo malo senožet, da bi lahko našo travo, ne samuo posiekli, pač pa tudi popasli tisti, ki smo. Ries ne bluo potreba tistega novega, ki je paršu. Buozac, se mi usmili. Še žlice ne bo imeu, kaj pa za jesti?».

«Posmejau se je, a nie nič odguori. Popudne sma mučje rieza zemjo. Gobadva sma bla u skarbieh an že videla an čula, kakuo bojo arjule te desete lačne usta u naši hiši!».

Mama pa mi je vičkrat pravla, da sem se rodiu opudan. Ker se je bala, da bom šu brez Sv. Karsta iz tega sveta, je pošjala hitro klicat botro iz vasi, da me okarsti po domačjo. Ker jo je muoral iti klicat tata, je muorau pustiti polento na ognju, kadar je bluo narbuje podtaknjen. Zatuo mi je jau brat, da je muorau jesti tisti dan zasmojeno polento.

Botra nie bla previč ročna u okarševanju. Zatuo ji je pravla mama iz pastjeje, kaj muora moliti an govoriti, kadar me je oblivala z vodo an basala sou u usta. Ker pa je bla saldu par hiši mizerja za sou, mi nie obedan poviedu, če mi jo je kaj usula na glavo al pa na jezik. Morebit, da je sou ries manjkala, saj se mi zdi še sada use naslano, kar mi parneseo skuhanega na mizo. Naj bo takuo al pa dugač, ostu sem živ, morebit takrat za žalost mojim številnim bratom an donas usem tistim, ki jih opletam z mojim dugim an ne kosmatim jezikam. Takrat so umirali otroci bogatin gospodrom, ki jim nie manjalo nič, ku samuo ticeje mlieko, mi ki niesmo imielni nič, sem ostu živ, ku za dušpet lačnim bratom.

Za no malo dni potle, ko sem se rodiu, me je okarstuše gospod Nunac. Takrat so mi uzdieli ime, ki ga tudi vi pozname, to je Petar Matajurac.

Tisti, ki vedo, da sem biu dvakrat okarščen, kadar me sodijo, se arzparte na dva kraja. Parvi pravijo, da imam premalo soli, ker je bla zanjo mizerja ob parvem karstu, drugi pa pravijo, da jo imam previč pru zavojo tega, ker sem biu dvakrat okarščen. Presodite še vi, dragi brauci, kajšna je resnica, dokjer se vam ne bom spet oglasu.

Vas pozdravlja vaš Petar Matajurac

Predsednik kulturnega društva «Ivan Trinko», prof. Viljem Černo govor na tolminskem občinskem prazniku na Livku.

PIŠE PETAR MATAJURAC

NAŠA SKUPNOST IN KULTURA

I. Prednost jezika pred drugimi kulturnimi vrednotami

Organizacija okolja in oblikovanje ozemlja, usklajevanje poljedelstva, živinoreje in pašništva v celoto z dosledno urbanistično in arhitektonsko organizacijo vasi, konkretni izdelki ljudske uporabne umetnosti, šege in obredja ter prestavljanje izrazne, zgodovinske in politične resničnosti v besedo in dokument: vse to je, čeprav izpostavljeno nenehnim napadom, možna vsebina skupnognega kulturnega programa, ki naj se ne usmerja le k ohranjanju dokumentarnega gradiva, ampak naj teži k sodobnemu in postopnemu odkrivanju predmeta, da doseže zavest ljudi. Sicer bi s svojim delom ohranjali predmete, izdelke in spomenike, ne bi pa postavljal nad vse človeka, ki dela in se s svojim kulturnim prizadevanjem vključuje v soustvarjanje skupnosti.

Nasprotno stališče pa je na robu kulturnega življenja, je odklon skupnognih vrednot v prid izključno gospodarski organizaciji skupnosti. To stališče se more razvijati v eno samo smer in to so razvojni načrti, ki so jalovi, ker so brez stvarnega odnosa z dejelo in ker so pogojeni po zunanjih posegih kolonialističnega značaja, o pa je nasilje nad urbanističnim in družbenim tkivom in, kar je skoraj paradosno, iznica je načrt o skupnosti.

Izmed vseh možnih kulturnih načrtov, ki so sicer vsi zelo važni, postavljajmo v ospredje tistega, ki se nanaša na jezik in jezikovne oblike izražanja na splošno. Zakaj postavljamo jezik na prvo mesto med vsemi vrednotami takojšnje kulture? Prav zato, ker obravnavanje jezika razčiščuje vsa nadaljnja prizadevanja; kdor to odklanja, pokazuje s tem splošen odklonilni miseln ustroj. Giorgio Qualizza v članku «Škodljiv pedagoško-jezikovni predsodek»

ter Domenico Pittioni v članku «Vrednota, ki jo moramo braniti: narečje» (Novi Matajur, št. 3 in 4 - 1974) sta že dovolj obširno obravnavala izrazno vrednost narečja ter se zato ne povračam k tej temi. Da preverimo, kako narečje spodbuja samozavednost Beneške Slovenije, predlagam v razpravo ta stavek: **dialekt ima svojo strukturo, svojo zgodovino in je pokazal svojo ustvarjalnost**, podobno kakor velja za jezik.

II. Primarni pomen naše govorice v izgrajevanju samoza-vrednosti

Kdor zavestno sprejema zgornji stavek, sprejema kot program, da se obravnava v kulturnih oblikah dialect prav tako kakor jezik.

Na tem mestu bi lahko spregledali pripombo (ki je sicer vredna proučevanja), da nima to delo praktičnih učinkov in izhodov; tako pri-pomba namreč ne velja za kulturno prizadevanje, ki je pristno, kolikor je zmožno, da odkriva odnose v dogajanju neke skupnosti, ne glede na stopnjo njene izoblikovnosti.

Zgornji stavek se očitno nanaša tudi na naše narečje. S tem, da razičemo njegovo fonetično, leksikalno in sintaktično strukturo, njegove semantične vrednosti in izrazne možnosti, s tem, da razičemo njegov razvoj od izvorov do današnje razvejanosti, s tem, da ga spoznavamo v neposrednem izražanju, v pripovedništvu ter v rokopisnem i ntiskanem narečnem gradivuč dialect **ovrednotimo**, mu povrnemo dostojanstvo, ki mu pripada; s tem ustvarjamо tudi pozitivne sunke proti odklanjanju naše jezikovne dediščine.

Program za ovrednotenje narečja mora upoštevati strokovne razprave; Baudouin de Courtenay (ki je prihajal v Benečijo iz Petrograda) so sledili jezikoslovci in lingvi-

sti, ki so nam postali dostopni šele v odraslih letih: Ramovš, Logar, Matičetov, Merku, Raffo, Pellegrini idr. Ne moremo govoriti o našem narečju, ne da bi priznali zaslug znanstvenikov, ki nam morejo s svojim delom pomagati pri odkrivanju vrednot naše jezikovne dediščine.

Danes družine, in morda predvsem manj izobražene, čedalje bolj odklanjajo ljudsko govorico v korist pohabljenih brezirazne italijanščine; to pomeni, da so sprejete zgrešena stališča »vodilne« skupine. Zato je sedaj tako nujno, da okrepimo zavest, s tem da kulturno ovrednotimo narečje. To je program, ki ga moramo predlagati mladim študentom in šolnikom, vsem, ki jih zanima naše kulturno življenje in ki so dovolj izobraženi, da razumejo, kako sedanje uničevanje vrednot vodi k propadanju skupnosti.

To zdaj nismo še spregorili o jezikovnem področju, h kateremu naše narečje priпадa. Narečje Beneške Slovenije spada med slovenske govore: je slovanskega izvora in se je zato razvijalo vzporedno z drugimi slovanskimi govorji ter izobilovalo svoje krajevne posebnosti.

Dalje: spoznavati neko resničnost pomeni spoznavati odnose s pomočjo globljih ikustev. Spoznavati slovensko narečje pomeni torej na prvem mestu vzpostaviti odnose med njim in najbližnjim jezikom ter jezikovno in ozemeljsko sosednimi jeziki. Najbolj neposreden odnos je odnos med narečjem Beneške Slovenije in slovenskim jezikom. Kdor ne pozna niti našega narečja niti slovenskega jezika, utegne oba istovetiti. Kdor pozna samo narečje, utegne ugotavljati le analogije ter površne in enosmerne razlike. Enako morda tudi ljudje, ki poznajo le knjižno slovenščino. Kdor pa poleg narečja vsaj nekoliko pozna knjižno slovenščino, more opazovati in vzpostavljati obojestranske odnose in s tem globlje spoznavati naše narečje. Tedaj more dobiti tudi italijanščina svoje mesto pri rekonstrukciji zgodovine našega narečja, v katero posega.

III. Osnovni kulturni program za odrasle

Spoznavanje narečja in jezika pri odraslih pomeni zavestnost, izbiro in obvezo, pomeni namen, da se ponovno pridobi jezikovno gradivo, tudi tisto, ki se ni ohranilo v spominu iz otroštva, in še več, da se pridobi ustvarjalna zmožnost.

Pomeni končno kulturni napor. Vendar ni zmerom mogoče zahtevati napor v družbi, ki predлага nezanimanje, brezbržnost, v družbi, ki tudi v naših krajih celo v uradni obliki vsiljuje brezbržnost in celo nasprotovanje. Morda je nekaj izjemnega, da je pristopilo k letošnjim kulturnim prreditvam v Beneški Sloveniji toliko ljudi, mladih in manj mladih, bolj ali manj izobraženih, bolj ali manj na razpolago, da si prevzamejo kako nalogo. Upajmo, da tako ni bilo, vendar ni mogoče, da bi se delo nadaljevalo v tako težkih pogojih, ob tako velikem naporu in pomanjkanju primernih prostorov. Zato predavanja, kulturni dnevi, publikacije ne morejo biti mnogo več kot pobude, ki nedvomno načenjajo problem. Zato priznavamo vsi nujnost, da sestavimo skupino ljudi, ki naj z zavestjo in osnovnim znanjem okrepijo še šibko mrežo naših kulturnih delavcev.

Beneški mladinc Vladimir Predan izroča »štafetne pozdrave« slovenskim športnikom v Sovodnjah ob Soči

ŠE SLIKE IZ MATAJURJA

Ves dan so se ljudje mudili na pokopališču in si ogledovali spomenik.

Delegacije z venci prihajajo na pokopališče.

Na trgu je po govorih zapel tudi Briški oktet.

DRUŠTVO NOVINARJEV SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE PRAZNUJE 30. LETNICO SOVJEGA OBSTOJA

PROSLAVA 30. LETNICE USTANOVITVE DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE BO V SOBOTO 19. OKTOBARA V KULTURNEM DOMU V ČERNOMLJAH, TO JE V MESTU, KJER JE BILO USTANOVLJENO 1944. LETA. ZA TO PRILOŽNOST JE BIL SKLICAN TUDI IZREDNI OBČNI ZBOR, KI BO ISTEGA DNE LE V ČERNOMLUJU. VEC V PRIHODNJI ŠTEVILKI.

Oče in sin »basata« kostanj na motorno kosilnico. V preteklosti je bilo več kostanja, a smo ga nosili na hrbitu.

Beneški mladinc Vladimir Predan izroča »štafetne pozdrave« slovenskim športnikom v Sovodnjah ob Soči

REFERENDUM CONTRO GLI STRANIERI IN SVIZZERA

PROTESTA DELLE ASSOCIAZIONI DEGLI EMIGRANTI

Il Circolo A.L.E.F. e la Sezione degli Emigrati Sloveni di Aarau, nell'imminenza della votazione popolare del 20 ottobre 1974 sulla 3.a iniziativa antistraniera lanciata dall'Azione Nazionale contro l'inforestieramento, interpellano la Regione, le Giunte Provinciali di Udine, Gorizia, Trieste e Pordenone, nonché i Comuni della nostra Regione onde sapere, quali misure sono state prese nei confronti dell'iniziativa xenofoba e razzista che il popolo svizzero sarà chiamato a votare il prossimo 20 ottobre.

Il voto del referendum del 20 ottobre, che comunque non è da sottovalutare perché potrà avere delle conseguenze catastrofiche, non solamente qui in Svizzera per la riduzione della manodopera straniera, bensì conseguenze non meno catastrofiche si riproteranno sull'intero territorio nazionale per l'imperparazione a ricevere la propria gente e darle una garanzia di lavoro e di sistemazione nelle proprie Regioni e nei propri Comuni di provenienza.

Dagli ultimi dati statistici - 1972 (fonte: Min. Aff. Esteri), gli emigrati della Regione Friuli - Venezia Giulia presenti in Svizzera erano 32.000, nel mentre la percentuale degli emigrati sulla popolazione della nostra Regione era del 22,59 per cento.

Pertanto chiediamo agli organi sopra citati, l'attuazione di un piano per la piena occupazione nel territorio Regionale, per porre fine al triste calvario dell'emigrazione forzata che ha colpito migliaia di famiglie dividendo e spopolando paesi interi.

Con questo documento portiamo a conoscenza il testo della 3.a iniziativa antistraniera lanciata dall'Azione Nazionale contro l'inforestieramento.

1.1) La 3.a iniziativa antistranieri è stata presentata dall'Azione Nazionale il 3 novembre 1972 corredato da 68.362 firme. Con la stes-

sa iniziativa, l'Azione Nazionale che è l'ala più oltranzista della destra xenofoba svizzera chiede:

a) che il numero delle naturalizzazioni non superi in tutta la Svizzera le 4.000 unità annue;

b) che il numero degli stranieri in Svizzera non superi le 500.000 unità;

c) che la proporzione degli stranieri rispetto alla popolazione svizzera per i Cantoni sia al massimo del 12 per cento, fatta eccezione per Ginevra, dove è ammesso il tasso del 25 per cento;

d) che non siano compresi nel numero di cui al punto c);

— 150.000 stagionali (durata del periodo di presenza 10 mesi al massimo),

— 70.000 frontalieri,

— il personale degli ospedali e delle rappresentanze diplomatiche e consolari;

e) che la riduzione sia attuata entro il 1.0 gennaio 1978, ritenuto che il numero di stranieri facente parte sarà ridotto dei naturalizzati dal 1.12.1970.

1.2.) Alla fine del 1972 i dati relativi alla popolazione straniera in Svizzera erano i seguenti:

— stranieri residenti (senza stagionali, frontalieri e personale diplomatico) 1.032.285;

— stranieri residenti con il personale diplomatico: 1.052.300 (pari al 16,7 per cento della popolazione totale).

Dei 1.032.285 stranieri residenti in Svizzera:

— 523.903, pari al 51 per cento, erano al beneficio di un permesso di dimora;

— 508.382, pari al 49 per cento erano al beneficio di un permesso di domicilio.

Inoltre il 29 per cento dell'effettivo della popolazione straniera è costituita da bambini con meno di 16 anni.

Dai punto di vista della manodopera attiva, abbiamo (anno 1972): annuali con attività lucrativa 342.000; domiciliati 254.000; totale 596.000; stagionali 196.000; frontalieri 91.000; totale 287.000.

Quindi su 1.319.285 stranieri presenti in Svizzera (stagionali e frontalieri compresi) la manodopera attiva ammontava a 883.000 unità, di cui il 33 per cento circa costituito da stagionali e frontalieri.

1.3.) Dal messaggio del Consiglio Federale, si rilevano i seguenti dati relativi alle conseguenze quantitative dell'iniziativa:

Effettivo ammesso dall'iniziativa 500.000

Non sottoposto all'iniziativa (personale ospedaliero e diplomatico) 75.000

Totale stranieri ammessi 575.000

Naturalizzati dal 1.12.1970

al 31.12.1972 — 15.000

Totale complessivo 560.000

Riduzione da attuare entro il 31.12.1977 540.000

Per il Cantone Ticino le conseguenze quantitative sarebbero le seguenti:

Effettivo ammesso dall'iniziativa 19.600

Effettivo degli stranieri residenti nel Ticino 70.000

Numero degli stranieri che dovrebbero lasciare il Cantone entro il 31.12.1977 50.400

pari al 72 per cento cioè tutti i dimoranti (28.962 nel 1972) più parte dei domiciliati.

Per il Cantone Aargau le conseguenze quantitative sarebbero le seguenti:

Effettivo ammesso dall'iniziativa 36.342

Effettivo degli stranieri residenti nell'Aargau 78.342

Numero degli stranieri che dovrebbero lasciare il Cantone entro il 31.12.1977 42.000

cioè più del 50 per cento dei quali dimoranti e domiciliati nonché di età scolastica.

Alle riduzioni di cui sopra citate, occorre aggiungere la diminuzione di 40.000 del numero degli stagionali e 20.000 dei frontalieri.

Cosa significhi tutto ciò dal semplice punto di vista economico non necessita di molte spiegazioni: in pratica in 2 anni l'industria svizzera dovrebbe essere privata di 360.000 lavoratori: 300.000 lavoratori residenti + 40.000 stagionali + 20.000 frontalieri.

1.4.) Il Consiglio Federale si è schierato unanime contro l'iniziativa adducendo le seguenti argomentazioni:

— per motivi di ordine economico: impossibilità pratica di privare l'economia svizzera di tutta quella massa di lavoratori;

— per motivi di ordine finanziario: conseguenze negative per il settore delle finanze pubbliche, per il settore delle assicurazioni sociali (AVS, cc.);

— per motivi di ordine umanitario: contraccolpo all'estero e relative ripercussioni in campo internazionale (vedi accordi CEE);

— perchè ritiene che il problema dell'eccessiva presenza degli stranieri è già adeguatamente affrontato con la sua politica di stabilizzazione in corso dal 69-70. Alla stessa, quasi come risposta indiretta all'iniziativa, ha dato un ulteriore giro di vite con le nuove norme del luglio 1973 e con le ultime disposizioni del luglio 74.

Per tutte queste ragioni il Consiglio Federale ha proposto il rigetto dell'iniziativa e non ha presentato nessun controproposta.

Statistica degli immigrati in Svizzera alla fine del 1973

Fonte: Dipartimento Federale dell'economia pubblica (La via economica, maggio 1974).

Stranieri presenti in Svizzera 1.389.778

di cui:

con permesso annuale o di domicilio 1.052.505

con permesso stagionale 232.700

Stranieri esercitanti una attività lucrativa 933.273

di cui:

annuali e domiciliati 596.000

stagionali 232.700

frontalieri 104.573

Popolazione svizzera 5.230.000

Percentuale degli immigrati rispetto alla popolazione svizzera totale: 16,7%.

E' interessante confrontare le statistiche relative alle concessioni rilasciate negli ultimi sei anni di permessi annuali e stagionali:

anno stagion. % annuali %

1968 171.969 62 103.950 38

1969 190.429 65 104.634 35

1970 200.338 74 70.389 26

1971 227.745 81 52.460 19

1972 244.103 81 56.312 19

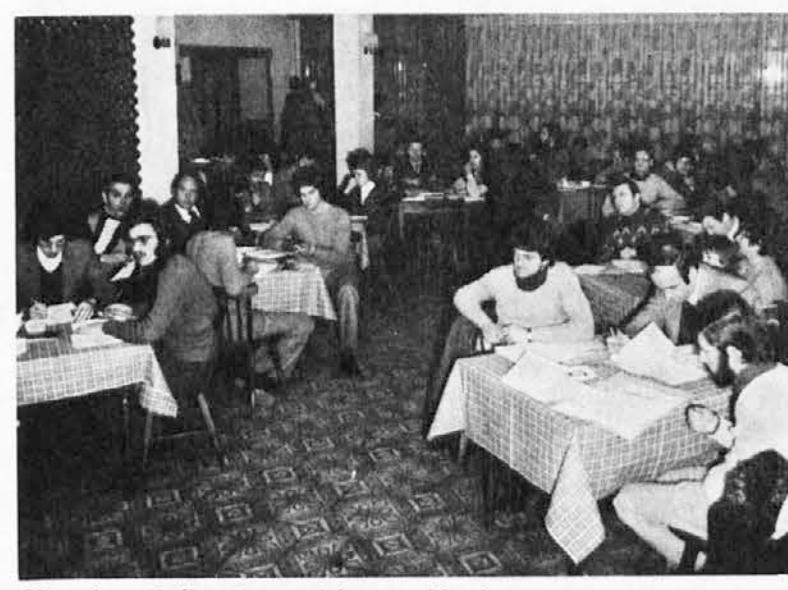
1973 232.700 81 54.312 19

A queste cifre occorre aggiungere i frontalieri: nell'aprile del 1969 erano 64.714; nell'aprile del 1973 101.132; alla fine del 1973 104.505. Il sensibile aumento degli stagionali e dei frontalieri, a cui si deve aggiungere l'uso sempre più massiccio, durante i mesi estivi, di lavoratori-studenti (sembra 20.000 nel 1973) e di operai clandestini, dimostra chiaramente come, all'interno della popolazione straniera, si vuole allargare quella fetta di operai più discriminati, più sottoposti a restrizioni e divieti circa la libera circolazione, il ricongiungimento familiare e l'esercizio dei più elementari diritti dell'uomo.

Manodopera da manovrare con la più ampia discrezione in caso di recessione o allentamento dei livelli produttivi.

(Da «Emigrazione Italiana»)

28 agosto 1974

Gli emigranti discutono sui loro problemi

ODLOŽENA KONZULTA O EMIGRACII

Pretegli teden bi bila murala biti riunion deželne konzulte o emigraciji, a so jo odložili u zadnjem momentu, ker je nastala kriza deželnega governa (vlade).

Medtem se deželni odbornik za delo in emigracijo, Giacomo Romano, sprejava po Kanadi. Tudi dol je puno naših dielcu. Upamo, da bo kaj dobrega napravu zanje.

Dino Roner, predsednik slovenskih športnih organizacija v Italiji.

SLOVENSKI ŠPORT V ITALIJII IMA 50 LET

Pred 50. leti so bili ustanovljeni Slovenci «Udruženje slovenskih športnih društev v Italiji».

«Udruženje» je povezovalo športna društva, ki so jih ustanovljali Slovenci v Trstu in Gorici po prvi svetovni vojni. Slovenski šport v Italiji se je rodil in razvijal v težkih razmerah. Kakor so preganjali fašisti slovensko kulturo, tako so hoteli zadušiti, že v povojih, tudi slovenski šport. Kako so takratni slovenski mladinci ljubili šport, nam pove dejstvo, da so imeli v okviru «Udruženja», v letih 1926-27,

mo naši mladinci v petek 4. oktobra od Klodiča do Čedad, Tega teka se je udeležilo 8 mladincev, štiri iz Vzhodne in štiri iz Zapadne Benečije. Tek je bil odmerjen od Klodiča po Rečanski dolini do sedeža kulturnega društva «Ivan Trinko» v Čedadu, 18 km., ki so jih napravili tekaci v 45. minutah. Se niso ustavili niti takrat, ko je dež lili kot iz škafa. Tekli so: Cher Jože, Dante Del Medico, Guido Marchiol in Micottis Renato iz Zapadne Benečije, Vladimir Predan, Edi Succo, Ennio Marinig in Marko Predan iz Vzhodne Benečije.

Po prihodu štafete v Čedad, je sledila na društvo «Ivan Trinko» kratka, a simpatična slovesnost. Predsednik kulturnega društva «Ivan Trinko», prof. Viljem

Beneški mladinci tečejo s štafeto iz Klodiča proti Čedadu.

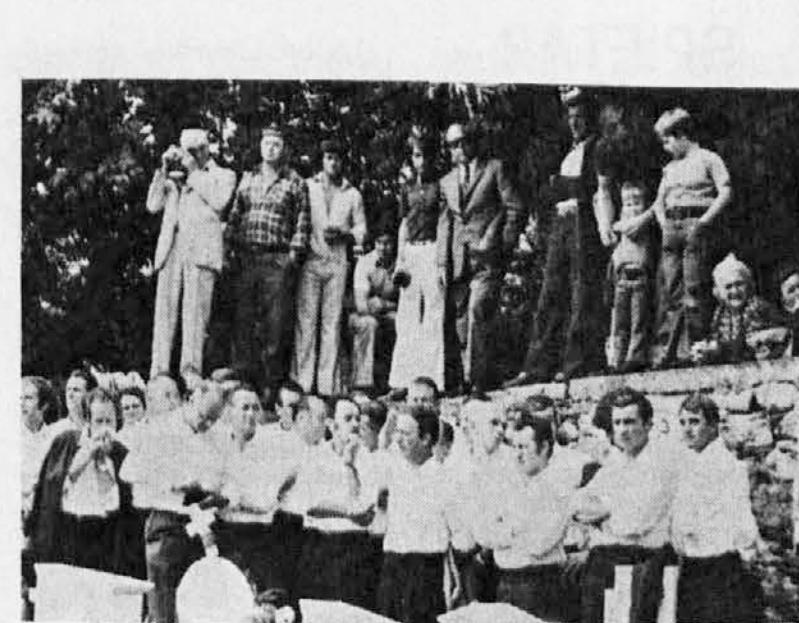
nosiš štafeto po dolinah Beneške Slovenije. Nadve simpatičen je bil tek, s štafeto, ki so ga udeležili salastno nogometno prvenstvo, ki se ga je udeležilo 14 društev.

Kakor kulturnim in prosvetnim društvom je fašizem s silo prepovedal delovanje tudi športnim društvom. Tudi te zadnje, kakor prve, so Slovenci obnovili po osvoboditvi. Kljub številnim težavam, predvsem finančnega značaja, so danes prisotni slovenski športniki skoraj v vseh športnih vejah in se uveljavljajo v raznih državnih reprezentancah.

Letos so Slovenci v Italiji svečano proslavili 50. letnico svojega športa.

Začeli so z raznimi tekmacami že v zgodnjem letnem poletju. Velička proslava pa se je zaključila v soboto 5. oktobra v Sovodnjah ob Soči, ob prisotnosti tisočev Slovencev iz vseh treh pokrajin. V to važno spominsko proslavo so se vključili tudi beneški mladinci, ki so

černo se je zahvalil mladincem, ki so se udeležili štafetnega teka. Govorila sta še Predan in Dino Roner, predsednik Združenja slovenskih športnih društev v Italiji, kateri je izrazil željo, da bi začeli ustanovljati tudi beneški Slovenci svoja športna društva. Rekel je, da bi

Zbor iz Kobarida na pokopališču v Matajurju.

COMITATO DI COORDINAMENTO DELLE ASSOCIAZIONI DELL'EMIGRAZIONE DEL FRIULI - VENEZIA GIULIA

allo scopo di realizzare una più efficace collaborazione tra di loro e rispondere meglio quindi alle esigenze e ai problemi che l'emigrazione deve affrontare nella nostra regione.

Esso, negli scopi delle organizzazioni promotrici, vuole essere anche uno strumento ed un'occasione per l'incontro e la collaborazione di tutte le forze impegnate in questa battaglia e pertanto nella ricerca di una sempre più ampia unità dell'emigrazione del Friuli - Venezia Giulia.

Come prima occasione d'incontro e di dibattito il Comitato di coordinamento promuove un convegno per discutere i seguenti punti:

- i lavoratori emigrati di fronte alla realtà economico-sociale ed alla crisi politica del Friuli - Venezia Giulia. Quali possibilità effettive di rientro?
- Proposte per una sostanziale revisione della legge regionale per l'emigrazione e la incisiva trasformazione della Consulta
- il contributo dell'emigrazione del Friuli - Venezia Giulia per un'efficace dibattito alla Conferenza nazionale dell'emigrazione.

Al convegno sono invitati tutti i lavoratori emigrati ed in particolare i rappresentanti delle associazioni dell'emigrazione.

KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH

ČEDAD

UMARU JE SENATOR PELIZZO ŠINDIK IZ ČEDADA

U torak 8. oktobra je biu u čedadu velikanski pogreb senatorja, odvetnika Guglielma Pelizza, ki je umar u nediejo 6. oktobra u čedadskem špitalu po dugi an nezdravljivi boliezn.

Senator Pelizzo je biu velika politična osebnost u našem mandamentu. Nad 20 let je biu šindik našega strega mesta an senator, ki je biu dvakrat izvoljen od naših judi na listi DC. Na zadnjih političnih volitvah je biu izvoljen za senatorja u videmskem volilnem okrožju. Senator Pelizzo je biu u raznih governih vičkrat za podsekretarja obrambnega ministrstva. Na njegovo senatorsko mesto je biu imenovan Michele Martina iz Gorice, parvi neizvoljeni kan didat na listi DC.

Senatorja Pelizza se spominjamo s hvaležnostjo beneški Slovenci za objube, ki jih je dau na «Dan emigranta» u teatru «A. Ristori» u Čedadu 6. januarja 1971. lieta. Takrat je objubu rešitev ekonomski problemu u naših dolinah, da bi se uarnili damu naši emigranti. Zagotoviu je spoštovanje do našega jezika an kulture, frajnost za naš kulturni an jezikovni razvoj.

Škoda, da je umaru prejku je mogu realizirat, za nas svete objube.

Družina slavnega pokojnika je parjela sožajne telegramme iz cielega sveta. Sožalni telegram je pošjalo tudi kulturno društvo «Ivan Trinko» iz Čedada.

Senator Guglielmo Pelizzo. Na «Dan emigranta» v Čedadu govoril V teatru «RISTORI» zbranim beneškim Slovencem.

ŠPIETAR

PROTEST PENDOLARJU (DIELUCU AN STUDENTU)

U petak 11. oktobra zvičer so se zbrali u Špietru, u hotelu «Belvedere», dieluci an študenti, pendolari, to so jude, ki se muorajo voziti usak dan na dielo, al pa u šuolo u Čedad, Manzan, Videm an druge kraje an se vzičer vračajo damu.

Zborovanje (assembleo) je sklicu komitat zainteresiranih dielucu an študentu.

Protestirali so pruoti deželnim oblastem, ki so auto-

rizirale gospodarje privatnih autobusnih liniji, da so povišali za 50% plačevanje za njih prevoz, potle, ko so jude se dali visoke regionalne kontributi.

Povišanje plačevanja za prevoz judi bo zlo oškodovalo naše pendolarje. Tuole se jim bo pozvalo na njih že buozim zasušku.

Na (assembleji), bluo jih je kakih 50, so govorili o tem, da bi bluo potrebitno, da bi dajala Region kontribut pendolarjem, ne pa gospodarjam privatnih autobusnih linij.

O tem problemu je parva spregovorila Sara Juša iz Petjaga, ki diela u Manzanu an je sindikalna voditeljica u fabriki. Po njenih besiedah je paršo do velikega an bogatega diškušiona.

Na zadnjo so imenovali komitat, ki ga sestavlja 8 dielcu an študentu. Komitat bo šu do kompetentnih oblasti an jim poviedu, kaj mislijo pendolari o tem problemu, ki jim diela takuo veliko škodo.

SESTANEK SOCIALISTU U KLENJU

U soboto 5. oktobra so se zbrali u Klenju socialisti iz naših dolin an čedadskega Mandamenta. Na riunionu, ki mu je predsedoval sekretar sekcije PSI iz Špietra, prof. Firmino Marinig, so bli prisotni še deželní konselirji Volpe an Zafagnini. Govorili so o naši gorski skupnosti an o organizacijskih problemih stranke (par tita).

KLENJE

50 LET SKUPNEGA ŽIVLJENJA

Te parvi tiedan je biu praznik u družini Ernesta Specogne an Giuseppine Zabrieszach. Praznovala sta 50 let skupnega življenja, odnosno zlato poroko. Ernesto se je rodil u Podbonescu 1899. lieta, žena pa u Špietu 1903.

Ernesto an Giuseppina sta zmieraj tarduo dielala, se jubila an vesel življenja.

Ob njih zlati poroki so se zbrali u hiši sinuovi, navuodi, žlahta an parjetelji.

Zelimo jima, da bi živela kupe še puno veselih an zdravih liet.

SOVODNJE

MATAJUR JE POKAZU LIETOS ŽE TRIKRAT SOJO BIELO KAPO

Lietos tuče zima prezguđaj na urata naših dolin. Matajur je pokazu že trikrat sojo bielo kapo. Snežilo je u parvih dneh oktobra. Temperatura je hitro padla takuo, da je partisnu mraz. Judje nieso bli parpraujeni na takuo zguodnjo zimo, še manj pa pardielki na puoju, ki nieso še zazdrelie.

Natalija Specogna, stara 44 liet, je nerodno padla u hlijevu, kadar je govedarila sojo žvino an zlomila to pravo zapestje. Odpejali so jo u čedadski špital, kjer so ji nudili parvo pomuoč. Ozdravila bo u 30. dneh.

SREDNJE

DEMOGRAFSKO GIBANJE U LJETU 1973 AN ZADNJIH 8 MJESCIH 1974

U našem komunu smo imeli u preteklem lietu takalo demografsko gibanje:
Rodilo se jih je 5
Umarlo 16
Imigriralo 15
Poročilo 16 paru
Zbrisanih iz registrov (tisti ki so odšli) 41.
Dne 31 decembra 1973 smo imeli v komunu 37 judi manj kot 31 decembra 1972.

U ZADNJIH 8 MIESCIH '74

Umarlo: 13
Rodilo: 7
Poročilo: 13.
Stevilo judi pada vsako lieto, kakor po drugih naših komunah. Usako ljeto jih dost vič umre, ku se jih rodijo.
Dne 31 decembra 1971 smo imeli u komunu 951 judi.
31-12-1972 smo padli na 942; 31-12-1973 na 905

GRMEK

FIESAM RINALDA LUŠCAKA NA FESTIVALU U MARIBORU

U Mariboru, u glaunem mestu Štajerske dežele, so organizirali 21. septembra lietos že osmi festival dialektne piesmi pod imenom «POPEVKVA VESELE JESEN». Naš rojak Rinaldo Lušcak iz Hostnega, znan že iz festivalov «Beneške piesmi» na Liesah, ki je obakrat dobil parve premije, je biu prisoten že dvakrat s svojimi pesmi na mariborskem festivalu.

Na «Popevki veselje jeseni 74» so peli njegovo piesem PRI NAŠI RJEKI, ki jo je sam zluožu an komponirer.

Rinaldovo piesem sta plele dve mlade, simpatične an priznane slovenske pieuke, Jožica Sveti an Sonja Gabršček. Festival so oddajali po RTV Ljubljana. Gledali so ga tudi po tistih krajih Benečije, kjer sprejemajo slovenske televizijske programe. Piesem je napisana u našem dialektu an se glasi:

PRI NAŠI RJEKI

*Pri rjeki sma sediela,
uoda je šumiela,
ribce so imiele
njih navadni ples.
Nad nam so drobne ptičke
njih piesmi žvargolie
takuo lepou, takuo ljubo,
da še nikdar, da še nikdar
ne takuo.*

*Pod nebom sonce plava,
vesela je narava,
z dreuja spet se smieje
nam dišeči cvet.
Radost nas je parjela,
da piesam sma zapuela,
takuo ljubo, takuo sladkuo,
da še nikdar, da še nikdar
ne takuo.*

Luščakova piesam je dosegla na mariborskem festivalu velik uspeh (šu-

čes). Mi mu čestitamo iz usega sarca an želimo, da bi živeu še puno liet, da bi ustvarjavu še puno liepih an veselih piesmi. Lušcak je dobil tudi zahvalno pismo od organizatorju mariborskega festivala.

U nediejo 13. oktobra je na hitro umar Anton Vogrig - Pičul po domače iz Malega Grmeka. Star je biu 80 liet.

Rajnik Anton je biu pensioniran iz Belgije, kjer je dieldu puno liet u minierah.

Njega pogreb je biu na Liesah u torak 15. oktobra dopudne.

MALO GOB

Učasih je bila sezona (stajon) gob prava mana za naše doline. Posebno buoge družine so se opomogle s prodajanjem gob, bab an ardan. Lietos pa je bluo malo gob. Ker je malo judi, ne siečajo trave an senožeta so z arbido poraščena. Malo gob je bluo tudi po očejenih lotih an senožetah, ker je paršo daž prepozno, ko je bila že mimo voštna luna. Ries Škoda.

Podbonesec

NAŠ DOSEDANJI MIEDIH JE SU PROČ

Dr. Emilio Melacini, ki je, kot miedih, opravju sojo službo 17 liet u našem komunu, je šu na drugo službeno mesto.

Biu je dobar miedih, ki je znu dajat zmieraj potrebitno pomuoč našim bunikam.

Za enkrat bo preuzeu njega mesto dr. Leonardo Fascina, kateremu želimo prijetno bivanje u naši dolini.

SV. LJENART

NASI NOVICI

U našem komunu smo imeli u zadnjem cajuvi vič paru novici.

Dne 5. septembra se je poročila 29. letna Leda Terlicher s 30. letnim Silvanom Flabiani iz Ajže.

iz S. Maria del Cedro, stara kumi 17 liet.

OKLICI

Predan Dario iz Kravarja (23 liet) an Cabai Lucia (15 liet) iz S. Giovanni al Natisone.

Dreszach Claudio rojen u Grmeku pred 27 lieti an Chiabai Luciana iz Černice (21 liet).

DREKA

SRECAN JAGAR NA BRIEGU

Rutar Lino, Suher iz Briege se ima lahko za srečnega jagra. Pridna gospodinja muora rediti najmanj pet mesecu prasca, da pride do 80 kg. On je zamudu samuo an magenj, da je partisnu na petelinu od soje puške, pa se mu je zavalu prasac 80 kg. Mislim, da ste zastopili, da gre za te dujega prasca, za «cinghiala», ki ga je ustrielu u nediejo 6. oktobra. Sada je par nas zadost mraza, da se bo dobro ohranile klobasicice!

OZNAČENE CONE, KI SO BLE OSKODOVANE OD TUČE AN DRUGIH VREMENSKIH NEPRILIK

Na «Bollettino ufficiale» od dežele Furlanije-julijske krajine, je biu napisan 8. septembra lietos dekret predsednika Comellija, kateri delimitira kraje, ki so bli poškodovani od tuče an drugih vremenskih neprilik od decembra 1973 do sep-

tembra 1974. lieta. Ta dekret je biu potreban, da bi dali oškodovanim kumetam pomuoč an podpuoro iz solidarnostnega sklada.

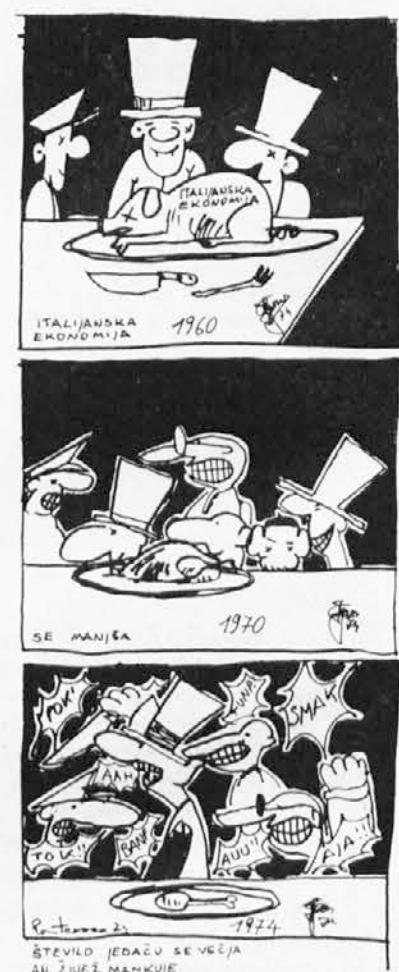
U videmski provinci so priznali kot oškodovane od tuče, slane, snega an nevihite u dneh 3. an 4. marca, 17. an 25. aprila, 15., 27. an 29. junija, 15. an 18. julija, 8., 10., 11. an 27. avgusta an 4. septembra 1974. teli komuni:

Aquileia, **Ahten** (Attimis), **Čedad** (Cividale, Coseano, Dignano, Fagagna, **Brdo** (Lu severa), Manzano, Martignacco, Moimacco, Moruzzo, Muzzana del Turgnano, Pagnacco, Pasian di Prato, Pocenia Povoletto, Reana del Roiale, Remanzacco, **Sv. Lenart**, Špietar, San Vito d'Fagagna, Talmassons, **Centa** (Tarcent), Terzo di Aquileia, **Tavorjana**, (Torreano di Cividale, Videm severovzhodna cona), Ampezzo, Forni di Sopra, Enemonzo, Sauris an Socchieve.

U deželnem komunikatu piše, da imajo interesenti cajt, da napravijo prošnjo na kompetentne Inšpektorate za kumetistvo, da bi dobili pomuoč od solidarnostnega sklada, 60 dni, od 8. oktobra do prihodnjega 7. decembra.

Dekret predsednika Dežele, Comellija, priznava tudi, da so bli oškodovani od vremenskih neprilik preteklega 3. an 4. septembra industrijski, trgovski an artigianski obiekti, a od usiek naših komunu štiejejo samuo Špietar.

Tudi gospodarji industrijskih, trgovskih an artigianskih obiekta lahko napravijo prošnjo za pomuoč od solidarnostnega sklada.

Koliko sena so pojedle krave iz tega senika?